

דף נתונים מס' 2, אפריל 2008
חקירת עבירות פליליות של חיילי צה"ל נגד פלסטינים ורכושם:
מדד היחידות 2006, 2007

1	מבוא
1	חקירות מצ"ח וכתבי אישום: נתונים כלליים
1	פתיחת תיקי חקירה, 2003-2007
2	הגשת כתבי אישום, ספטמבר 2000 – אפריל 2008
3	מדד היחידות 2006, 2007
4	מדד החטיבות: 2007
5	מדד החטיבות: 2006
6	מדד הגדודים: 2007
7	מדד הגדודים: 2006
8	גדודי חטיבת כפיר וחטיבת הצנחנים

מבוא

דף נתונים זה, השני בסדרה, מתפרסם במסגרת פרויקט שמנהל "יש דין" בשנת 2008 ועניינו הגברת השקיפות של הליכי אכיפת החוק בצה"ל על חיילים החשודים בביצוע עבירות פליליות בשטחים הכבושים נגד אזרחים פלסטינים ורכושם. במסגרת הפרויקט פועל "יש דין" לחשיפת נתונים ומידע בנוגע להליכי החקירה והתביעה המתנהלים בעקבות אירועים בהם עולה החשד שאנשי כוחות הביטחון ביצעו עבירות כלפי אזרחים פלסטינים. מידע זה, ברובו, לא נחשף בעבר ובמקרים מסוימים אף לא נאסף עד כה על-ידי הרשויות הציבוריות האמונות על אכיפת החוק ולא היה ברשותו של צה"ל. שני דפי המידע שפרסם "יש דין" עד כה, ודפי מידע נוספים שיפורסמו בחודשים הבאים, נועדו לתת למידע פומבי. זאת על-מנת לאפשר לציבור להעריך – לראשונה – האם ובאיזו מידה מקיים צה"ל את חובתו להגן על האוכלוסייה האזרחית שאינה מעורבת בלחימה. חובה זו מעוגנת בדיני הכיבוש (Belligerent Occupation), שהם ענף של המשפט הבינלאומי העוסק בדיני העימות המזוין, ובמשפט הבינלאומי בדבר זכויות האדם.

נתוני המשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח), שנאספו בעקבות פניית "יש דין" ונמסרו לארגון בידי דובר צה"ל מאפשרים לראשונה הצצה אל "מדד היחידות": רשימת היחידות הצה"ליות שחייליהן נחשדו במספר הרב ביותר של עבירות נגד פלסטינים ורכושם בשטחים הכבושים – עבירות של התעללות, ביזה, ירי לא חוקי והריגת חפים מפשע. המדד עוסק הן ברמת הגדוד הבודד והן ברמת החטיבה. מידע זה מפורט בחלקו השני של דף נתונים זה.

בחלקו הראשון של דף הנתונים יוצג מידע עדכני בדבר פתיחתם של תיקי חקירה במשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח) והגשת כתבי אישום בידי הפרקליטות הצבאית בשנים האחרונות, בגין חשד שחיילי צה"ל עברו עבירות פליליות נגד פלסטינים בשטחים הכבושים.

חקירות מצ"ח וכתבי אישום: נתונים כלליים

פתיחת תיקי חקירה, 2003-2007

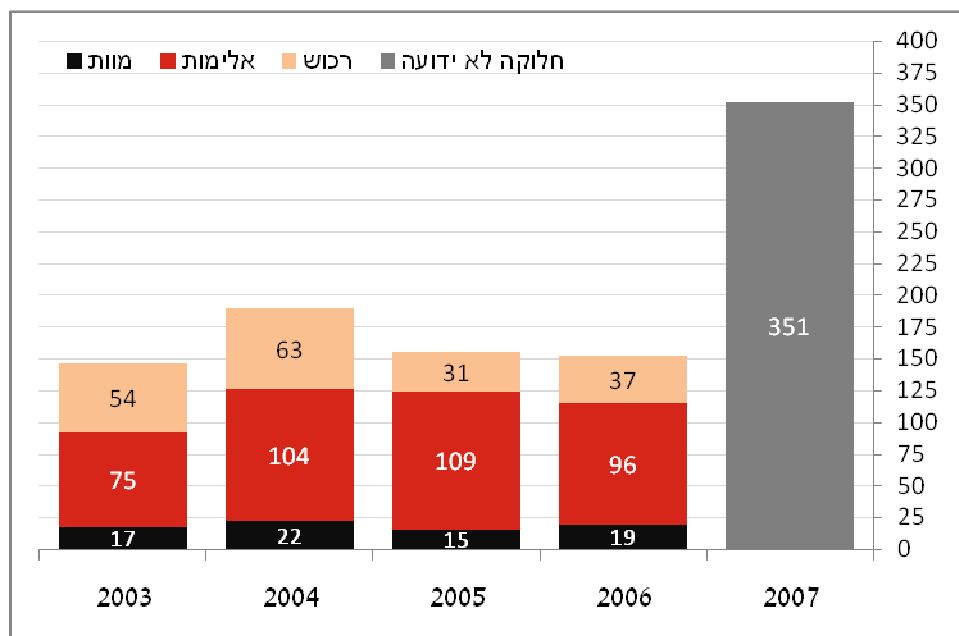
בשנת 2007 נפתחו במצ"ח 351 תיקי חקירה שעניינם פגיעת חיילי צה"ל באזרחים פלסטינים וברכושם בשטחים הכבושים. מספר זה גדול באופן משמעותי ממספר התיקים שנפתחו בשנים קודמות. עם זאת, הגידול במספר החקירות אינו מצביע בהכרח על שיפור ביכולות החקירה. מהנתונים שמסר דובר צה"ל ל"יש דין" עולה כי ב-33 מבין 152 החקירות שנפתחו בשנת 2006 (כ-22%), לא עלה בידי חוקרי מצ"ח לשייך את העבירות ליחידה ספציפית – לא כל שכן לאתר חשודים בביצוען. בשנת 2007 גדל מאוד שיעור כשלון זה: ב-158 תיקי חקירה – 45% מהתיקים שנפתחו אותה שנה – אין החוקרים יודעים לאיזו יחידה שייכים החיילים המעורבים באירועים שנחקרו. מספר זה של חקירות שכשלו הוא גבוה מסך כל חקירות מצ"ח שנפתחו בכל אחת מהשנים 2003, 2005 ו-2006, כמפורט בטבלה 1.

טבלה 1: תיקי חקירה שנפתחו במצ"ח נגד חיילי צה"ל בחשד לפגיעה בפלסטינים וברכושם, 2003-2007¹

שנה	2007	2006	2005	2004	2003
תיקי חקירה	351	152	155	189	146

תיקי החקירה מסווגים במצ"ח לפי קבוצות העבירה הבאות: עבירות של פגיעה ברכוש, עבירות של מעשי אלימות, ועבירות הקשורות לגרימת מוות.² תרשים 1 מציג את החלוקה לקבוצות עבירה בתיקי החקירה מאז שנת 2003.

תרשים 1: תיקי חקירה לפי קבוצת עבירה, 2003-2007³

הגשת כתבי אישום, ספטמבר 2000-אפריל 2008

מאז ראשית האינתיפאדה השנייה נפתחו למעלה מאלף חקירות מצ"ח בחשד לביצוע עבירות פליליות על-ידי חיילים נגד פלסטינים ורכושם. מספר זה של חקירות, שהוא נמוך ממילא בהשוואה לדיווחים הרבים על עבירות שבוצעו בשטחים בתקופה זו בידי חיילי צה"ל, תורגם למספר נמוך הרבה יותר של כתבי אישום. מנתונים שמסר דובר צה"ל ל"יש דין", עולה כי מאז פרצה האינתיפאדה השנייה ועד לחודש אפריל 2008, הגישה הפרקליטות הצבאית 140 כתבי אישום בלבד נגד חיילים שהאשמו בביצוע עבירות נגד פלסטינים ורכושם. כעשרים מכתבי האישום הוגשו בשנה האחרונה.⁴

מבין כתבי האישום המפורטים בטבלה 2, הסתיימו 110 כתבי אישום בהרשעה, בעשרה טרם הסתיימו ההליכים המשפטיים ובשאר – עשרים במספר – זוכו הנאשמים או שהתביעה חזרה בה מכתב האישום.

טבלה 2: כתבי אישום שהוגשו בחלוקה לקבוצות עבירה, ספטמבר 2000 – אפריל 2008

קבוצת עבירה	ירי	אלימות	רכוש	אחר	סה"כ
כתבי אישום	31	44	39	26	140
הרשעות	17	36	38	19	110

¹ מקור הנתונים: מענה דובר צה"ל לפניית "יש דין", 9 בינואר 2008; 15 באפריל 2008.

² גורמי החקירה והתביעה בצה"ל – מצ"ח והפרקליטות הצבאית – מסווגים תיקי חקירה באופן שונה זה מזה. כך, בנתונים שמסר דובר צה"ל ל"יש דין" באוקטובר 2007 ושמקורם בפרקליטות הצבאית, מצויות קבוצות עבירה מסוג "רכוש", "אלימות", "ירי" ו"אחר". נתוני הפרקליטות הצבאית שנמסרו ל"יש דין" פורסמו בדף הנתונים הקודם בינואר 2008. מקור הנתונים המדווחים בדף נתונים זה הוא במצ"ח, ועל כן החלוקה לקבוצות העבירה היא שונה.

³ מקור נתוני השנים 2003-2006: מענה דובר צה"ל לפניית "יש דין", 9 בינואר 2008; מקור נתוני שנת 2007: מענה דובר צה"ל לפניית "יש דין", 15 באפריל 2008.

⁴ נתון זה מעדכן נתון קודם שפורסם בידי "יש דין" בדף נתונים בינואר 2008. באותו דף נתונים, שנשען על מידע שנמסר ל"יש דין" בידי דובר צה"ל באוקטובר 2007, צויין כי עד לחודש יוני אותה שנה הוגשו 118 כתבי אישום בעבירות אלה.

מדד היחידות 2006, 2007

עד כה, לא נאספו בצה"ל נתונים השוואתיים בין-יחידתיים בנושא חקירות מצ"ח שנפתחו על רקע פגיעת חיילי צה"ל בפלסטינים וברכושם. הדבר מנע את האפשרות לזהות יחידות – חטיבות וגדודים – בהן קיים דפוס רחב של פגיעה בפלסטינים וברכושם, פגיעה שאין לה דבר וחצי דבר עם צרכי הלחימה של צה"ל בשטחים הכבושים. רק בעקבות דרישות חוזרות של "יש דין" נאספו במצ"ח הנתונים הרלוונטיים, ודובר צה"ל מסר לארגון רשימות שעל בסיסן מוצג לראשונה "מדד היחידות".⁵

יודגש כי הנתונים העולים מתוך "מדד היחידות" אינם מוחלטים, וזאת משלושה טעמים עיקריים:

- המדד עוסק בחקירות – לא בהרשעות או בעבירות: מספרן של חקירות מצ"ח שמסתיימות בהגשת כתבי אישום נגד חיילי צה"ל על עבירות שביצעו בשטחים הוא נמוך מאד. הסיבות לכך נבדקות במסגרת מחקר מתמשך שעורך "יש דין" ושממצאיו יפורסמו בדוח מקיף בחודשים הבאים. כמו כן, מרבית העבירות שמבצעים חיילי צה"ל בשטחים אינן מדווחות כלל למצ"ח ולפיכך לא נפתחות בעקבותיהן חקירות.⁶ מכל מקום, הגם שמדד היחידות אינו "מדד עבירות" – שהרי כאמור מדובר בחקירות בלבד – הוא מעיד במידה רבה על התנהגות יחידות שונות במגען עם אזרחים פלסטינים וניתן ללמוד ממנו רבות על מגמות בעניין זה.
- בתיקי חקירה רבים לא ידוע לאיזו יחידה שייכים המעורבים: מהנתונים שמסר צה"ל ל"יש דין" עולה כי באחוז ניכר מתיקי החקירה לא הצליחו החוקרים לאתר חשודים בביצוע העבירות וממילא לא מופיעים בנתונים יחידותיהם של אותם חיילים. כך, בכ-22% מתיקי החקירה שנפתחו בשנת 2006 לא דווח ל"יש דין" על שיוך יחידתי של חשודים; ביחס לתיקים שנפתחו בשנת 2007 הנתון גבוה עוד יותר: כ-45%.⁷
- היחידות השונות נבדלות ביניהן באופיין, בגודלן, ובהיקף פעילותן בשטחים הכבושים. להבדלים אלה השפעה מובנת על מיקומן של יחידות שונות במדד; עם זאת, מובן כי דווקא מפקדי היחידות שהיקף פעילותן בשטחים נרחב יותר נושאים באחריות מוגברת לפעול על-מנת לשים קץ לעבירות שמבצעים חייליהן נגד אזרחים פלסטינים ורכושם.

על אף כל האמור לעיל, מאפשרים ממצאי "מדד היחידות" להצביע על היחידות בהן ניכר הכשל הפיקודי החמור ביותר בהטמעת חובתם של חיילי צה"ל הפועלים בשטחים הכבושים להימנע מביצוע עבירות פליליות נגד פלסטינים, חייהם ורכושם. ניתוח הנתונים, שרוכזו כאמור בצה"ל לראשונה בעקבות פניית "יש דין", והמחשתם באמצעות "מדד היחידות" מספקים כלי עבודה לצה"ל ומפקדיו. אלה יוכלו כעת – אם אך יחפצו בכך – להעניק טיפול יסודי לאותן יחידות שנגד חייליהן נפתחו חקירות רבות יותר, ובכך לסייע במימוש חובתו של צה"ל ככוח כובש: להגן על האוכלוסייה האזרחית בשטחים הכבושים.

בראש מדד החטיבות לשנת 2007 ניצבות שתי חטיבות חי"ר, המדורגות גבוה מעל החטיבות האחרות. הראשונה בהן היא חטיבת כפיר, חטיבה גדולה בת שישה גדודים המועסקים בגזרות קבועות בגדה המערבית בלבד, שנגד חייליה נפתחו 66 חקירות פליליות נפרדות בשנת 2007. אחריה מדורגת חטיבת הצנחנים, שנגד חייליה נפתחו 52 תיקי חקירה בחשד לביצוע עבירות פליליות נגד פלסטינים ורכושם. בהתאמה, מדורגים גדודי שתי החטיבות הללו בראש מדד הגדודים לשנת 2007.

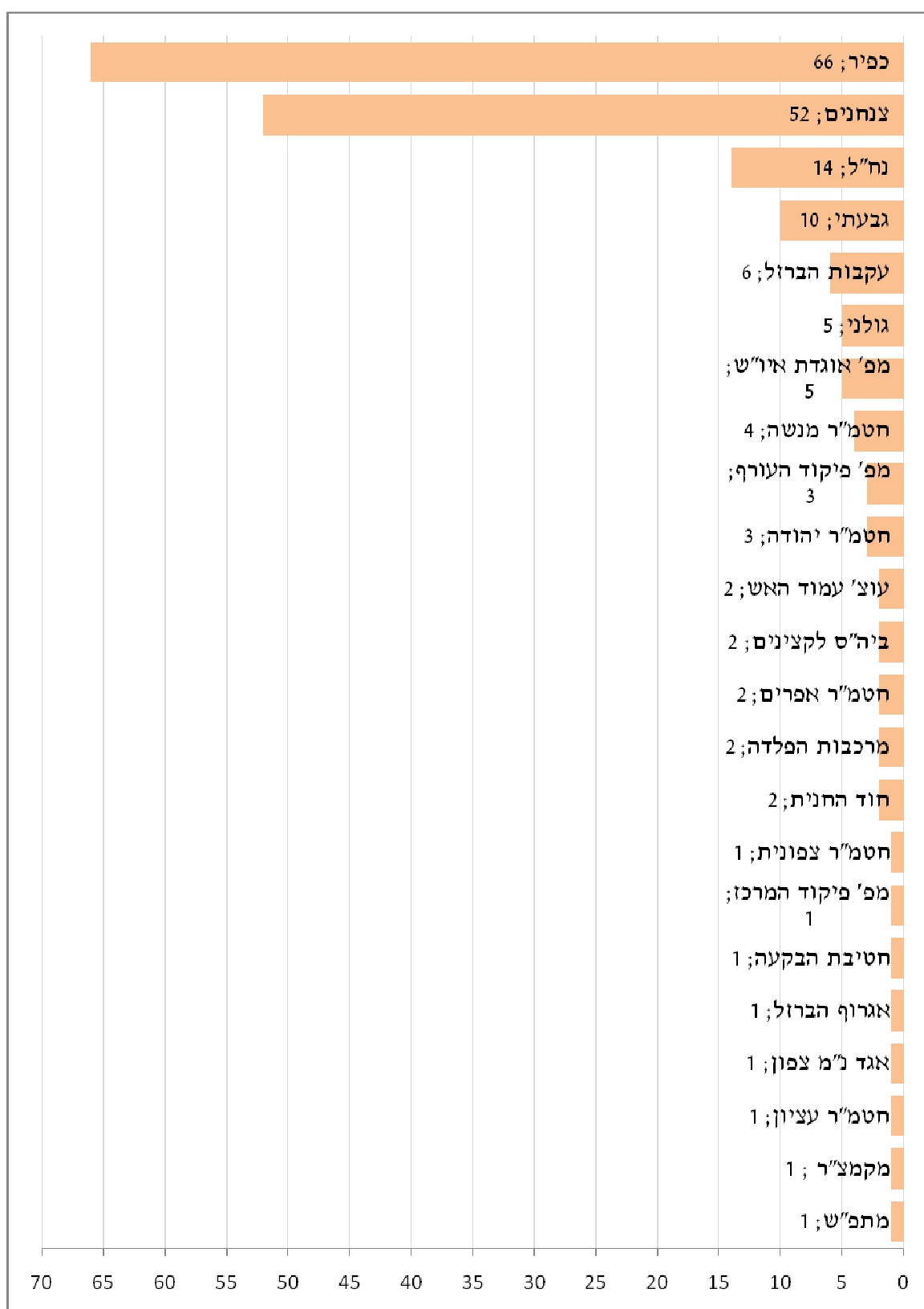
מדד היחידות לשנים 2007 ו-2006, שמוצג בעמודים הבאים, מאפשר כעת למפקדי החטיבות והגדודים ולממונים עליהם, לנקוט באמצעים פיקודיים וחינוכיים לצמצום מספר העבירות שמבצעים חיילים ביחידותיהם נגד פלסטינים. האחריות לכך מוטלת על אלוף פיקוד המרכז ועל הפרקליטות הצבאית.

⁵ ב-15 במרץ 2007 פנה "יש דין" לדובר צה"ל בבקשה לקבל נתונים ומידע בשורת נושאים הקשורים לאכיפת החוק על חיילי צה"ל שעברו עבירות נגד אזרחים פלסטינים ורכושם בשטחים הכבושים. אחת השאלות הייתה האם נאסף בצה"ל מידע השוואתי אודות יחידות – ברמת חטיבה או גדוד – שמספר החקירות שנפתחו במצ"ח נגד חייליהן בחשד לביצוע עבירות נגד פלסטינים ורכושם הוא הגדול ביותר. בתשובה נמסר לארגון כי אין בידי צה"ל נתונים כאלה. רק לאחר שהגיש "יש דין" לדובר צה"ל בקשה על-פי חוק חופש המידע נאספו הנתונים המבוקשים ביחס לשנים 2006 ו-2007 ונמסרו לארגון, ב-15 באפריל 2008.

⁶ בדצמבר 2007 פורסם כי בסקר שערך צה"ל בקרב חייליו בגדה המערבית דיווחו 25% מהנשאלים כי לקחו חלק בעבירות נגד פלסטינים או שמעו מחבריהם על עבירות כאלה. יוסי יהושוע, ההתעללויות נחשפות, ידיעות אחרונות, 16 בדצמבר 2007.

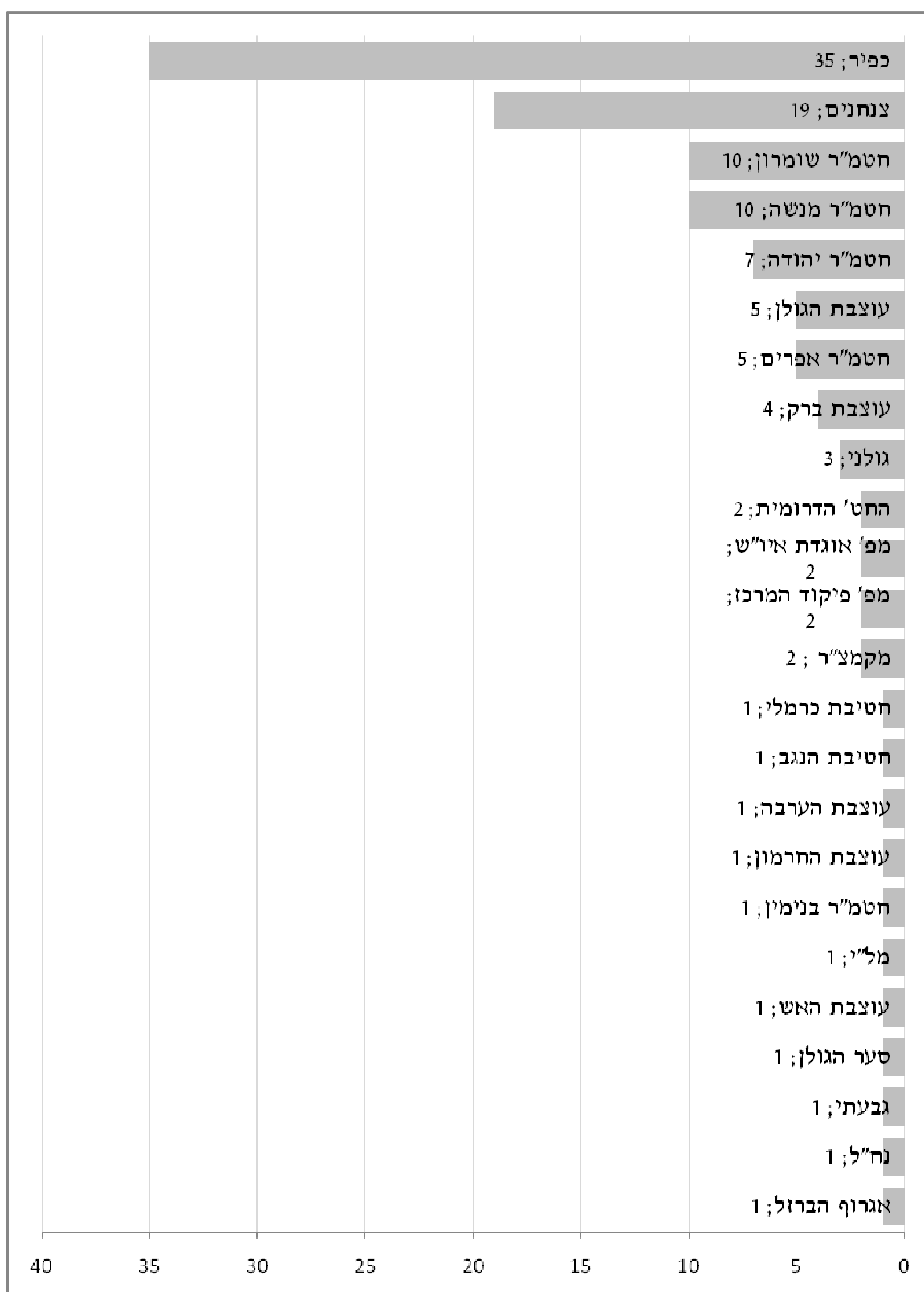
⁷ בעניין זה טען דובר צה"ל כי "הסיבה העיקרית [לפער בין מספר תיקי החקירה שנפתחו לנתוני הגדודים והחטיבות שנמסרו ל"יש דין"] נעוצה, בין היתר, בהגשת תלונה בשלב מאוחר יחסית, עובדה המקשה על שיוך התלונה לגדוד, יחידה או חטיבה ספציפיים". הטענה נכללה במכתב דובר צה"ל ל"יש דין", 15 באפריל 2008.

מדד החטיבות: 2007

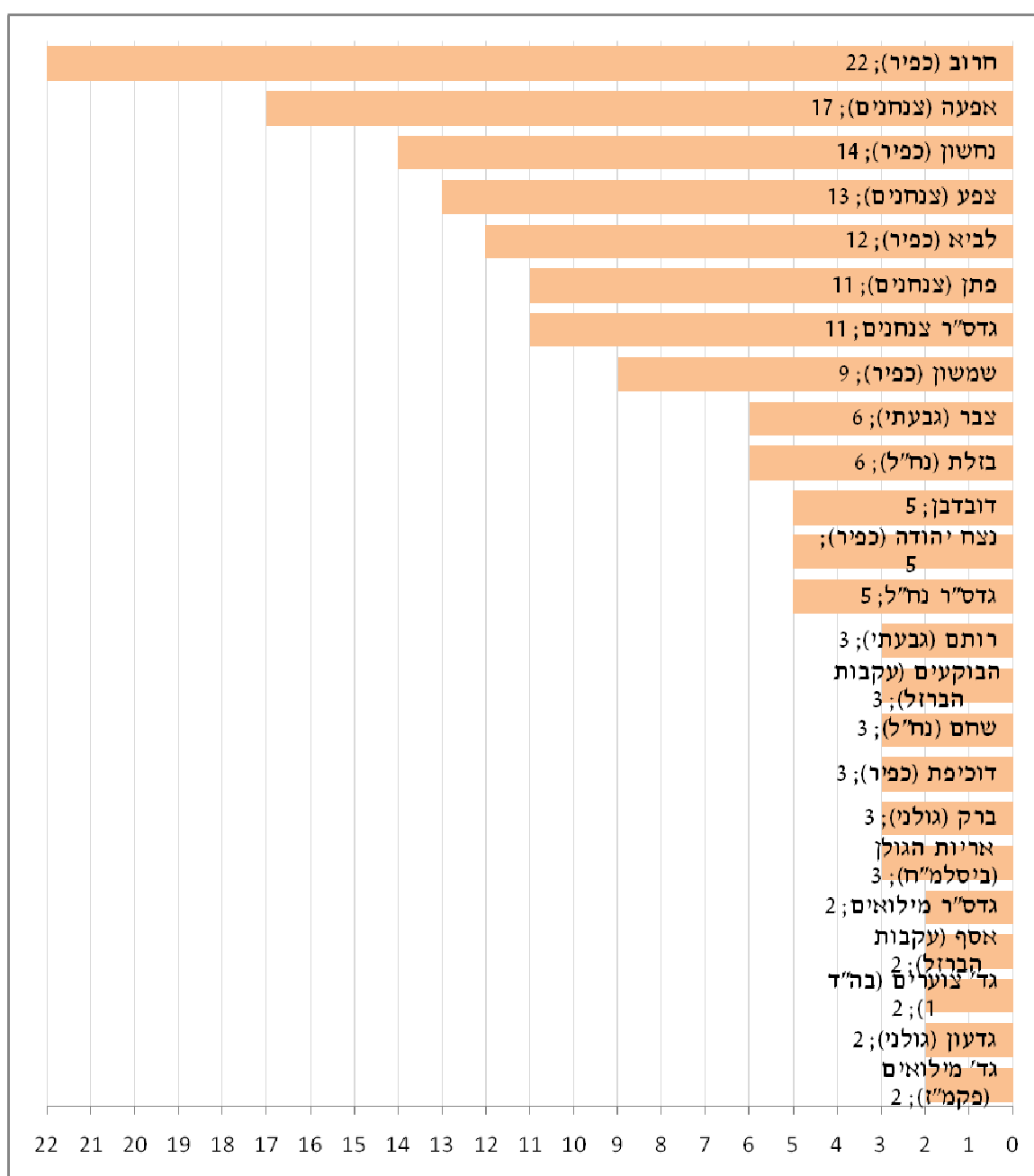
- הערה: התרשים אינו כולל מידע בדבר שבעה תיקי חקירה נוספים, בהם החשודים הם חיילי מספר לא ידוע של "חטיבות מסווגות".

מדד החטיבות: 2006

- הערה: התרשים אינו כולל מידע בדבר שני תיקי חקירה נוספים, בהם החשודים הם חיילי מספר לא ידוע של "חטיבות מסווגות".

מדד הגדודים: 2007

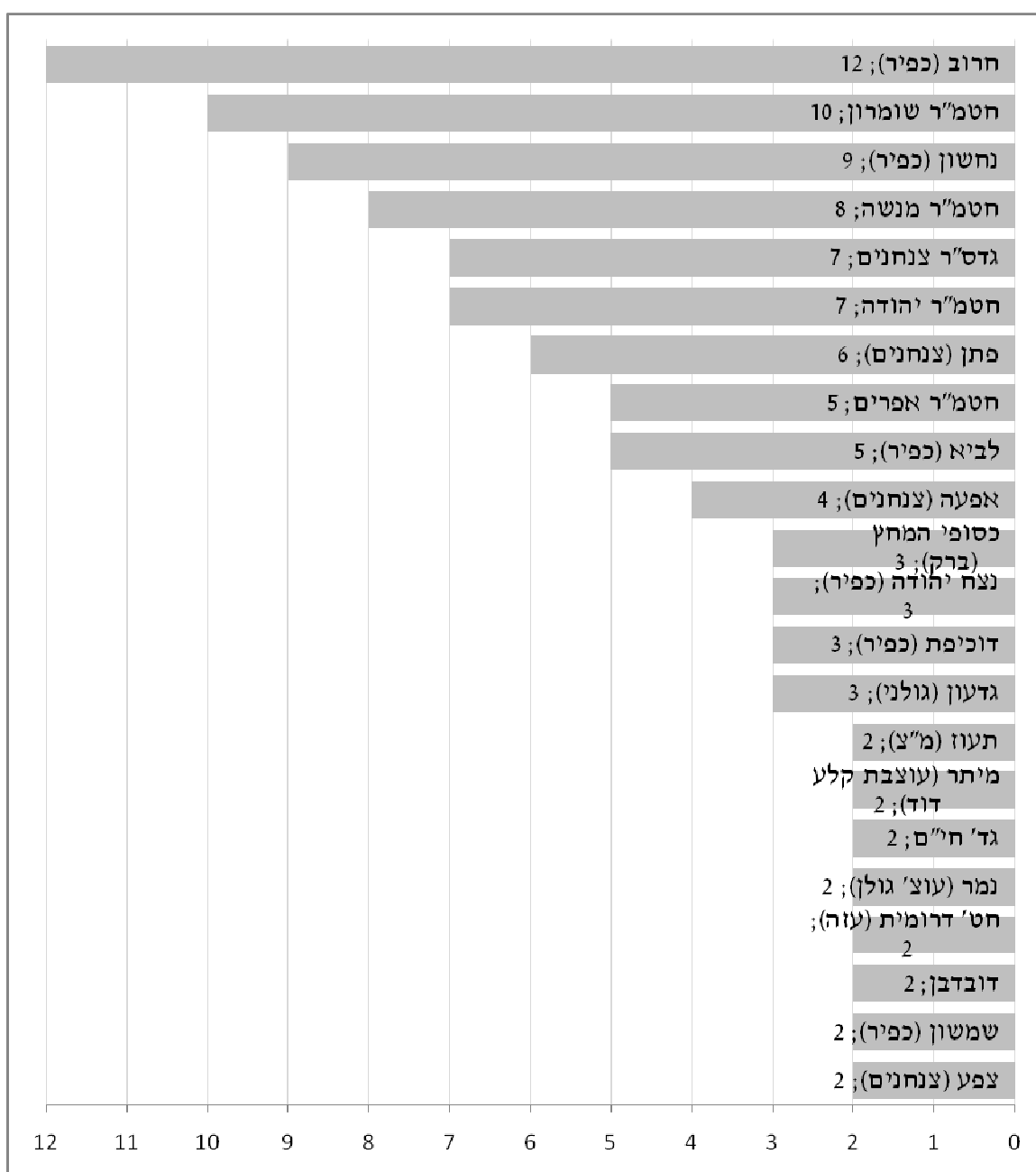

הערות:

- התרשים אינו כולל מידע בדבר 19 תיקי חקירה נוספים, שנפתחו נגד חיילי מספר לא ידוע של "גדודים מסווגים".
- התרשים אינו כולל עשרה גדודים ויחידות שבנוגע לעבירות שביצעו חיילי כל אחד מהם נפתח בשנת 2007 תיק חקירה אחד: גדס"ר גבעתי, גדוד 7, גדוד שלח, גדוד מילואים של אוגדת עזה, המנהל האזרחי, יחידה פיקודית של חיל המשטרה הצבאית, חטיבת הבקעה והחטיבות המרחביות מנשה, יהודה ועציון.
- בתשובה לבקשת "יש דין" לקבל הבהרה אודות אזכור שמות חטיבות ברשימת הגדודים, נמסר בידי נציג חטיבת דובר צה"ל כי מדובר במקרים בהם לא הצליחו גורמי החקירה לשייך אירוע לגדוד ספציפי, כי אם רק לחטיבה המרחבית בתחומה אירעה העבירה שנחקרה.⁸

⁸ הפרטים נמסרו בידי רס"ן זוהר הלוי בשיחת טלפון עם "יש דין" ב-15 באפריל 2008.

מדד הגדודים: 2006

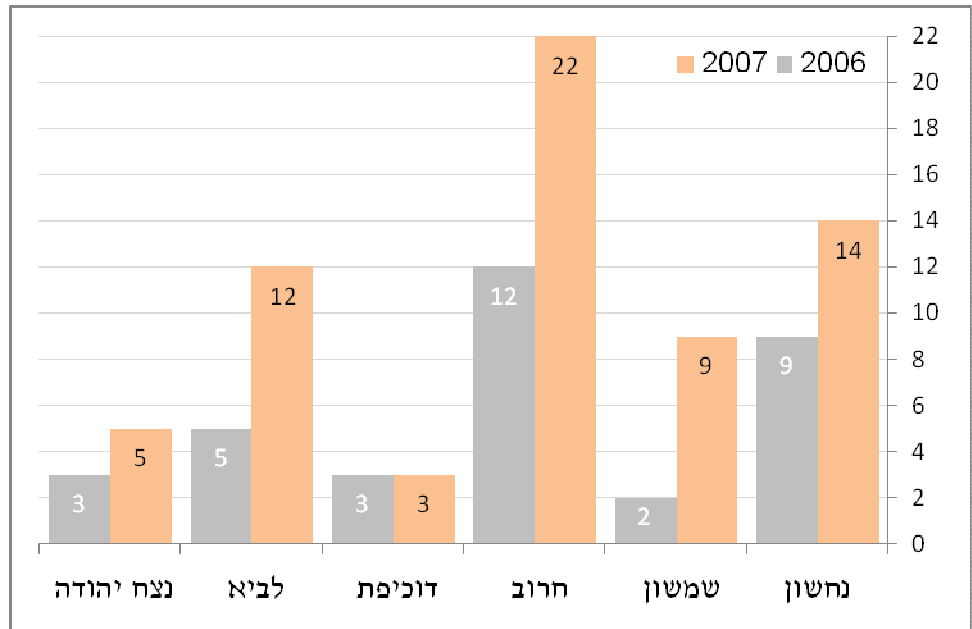
הערות:

- התרשים אינו כולל מידע בדבר ארבעה תיקי חקירה נוספים, שנפתחו נגד חיילי מספר לא ידוע של "גדודים מסווגים".
- התרשים אינו כולל 14 גדודים ויחידות שבנוגע לעבירות שביצעו חיילי כל אחד מהם נפתח בשנת 2006 תיק חקירה אחד: גדס"ר נח"ל, גדס"ר גבעתי, מגלן, גדוד אסף, גדוד קרן, גדוד עוז, גדוד סער, בא"ח אדם, יחידת ר"מ ג' של מל"י, יחידה פיקודית של חיל הרפואה, יחידה פיקודית של חיל המשטרה הצבאית, גדוד מילואים של חטיבת הנגב, גדוד מילואים של עוצבת הערבה, חטיבת מרחבית בנימין.

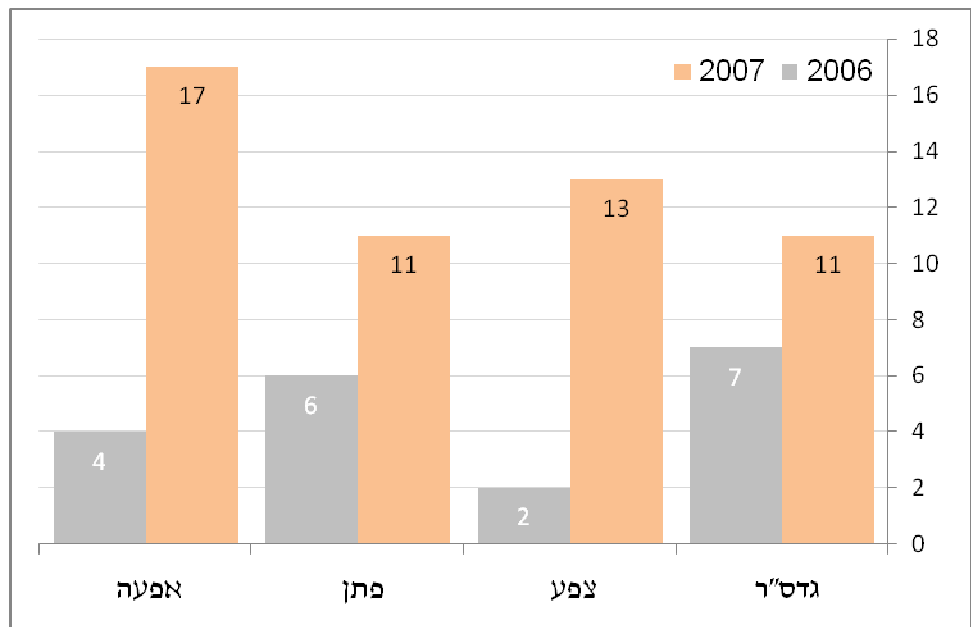
גדודי חטיבת כפיר וחטיבת הצנחנים

חטיבות כפיר⁹ והצנחנים בולטות במדדי השנים 2006 ו-2007, הן במדדים החטיבתיים והן במדדים הגדודיים. בתרשימים הבאים מוצג מבט השוואתי בדרג הגדודי בכל אחת מהחטיבות.

תרשים 2: תיקי חקירה בגדודי חטיבת כפיר, 2006-2007

תרשים 3: תיקי חקירה בגדודי חטיבת הצנחנים, 2006-2007

⁹ בנתונים שנמסרו בידי דובר צה"ל ביחס לחקירות שנפתחו נגד חיילי חטיבת כפיר וגדודיה נמצאה אי התאמה. בנתוני שנת 2007 נמסר כי נגד חיילי חטיבת כפיר נפתחו 66 תיקי חקירה, אך סך החקירות שדווחו בששת גדודי החטיבה מגיע ל-65. פער זה קיים גם בנתונים שנמסרו ביחס לחטיבת כפיר בשנת 2006: 35 תיקי חקירה דווחו ביחס לחטיבה כולה, אך סך נתוני הגדודים שנמסרו מגיע ל-34. בעקבות בקשת "יש דין" להבהרה השיב נציג דובר צה"ל כי אין בידו מידע נוסף.

מחקר וכתביה: ליאור יבנה
עריכה: עו"ד מיכאל ספרד

עריכה לשונית: שירלי ערן

המועצה הציבורית: שולמית אלוני, מיכאל בן יאיר, שלמה גזית, רות דיין, מיכל זמורה-כהן, שלמה (צ'יץ') להט, פול קדר, יאיר רוטלוי

מתנדבי "יש דין": חנה אבירם, יהודית אלקנה, רחל אפק, מיה ביילי, רות בן שאול, חנה בר"ג, דינה גור, תמי גרוס, מוקי דגן, אבנר הררי, תאיר זבולון, רוחלה חיות, ג'ודי לוץ, מנוחה מורביץ, פרופ' יוסקה מורין, רחלי מרחב, ענת סלע, ניבה ענבר, איבון פתאל, מיכל פונדק, רינה פלסר, רות קדר, עדנה קלדור, מאיה רוטשילד, ד"ר נורה רש, אילנה מקי שפירא, ד"ר צביה שפירא

מנכ"ל: רועי מאור
ריכוז מתנדבים: יודית אבידור
אנשי קשר לקהילות פלסטיניות: עזמי בדיר, מוהאנד ענאתי
ריכוז פרויקט קרקעות: דרור אטקס

יעוץ משפטי: משרד עורכי-דין מיכאל ספרד
יעוץ מקצועי, אסטרטגיה, מערכות מידע, מחקר, קשרי עיתונות וממשל: בן אור תקשורת בע"מ

פעילות "יש דין" בשנת 2008 מתאפשרת הודות לתרומותיהם של ממשלת הולנד, האיחוד האירופי, הקרן החדשה לישראל, קרן מרק ריץ', Oxfam Novib, Irish Aid, the German Federal Foreign Office and the Institute for Foreign Cultural Relations ותורמים פרטיים.

מסמך זה הופק בסיועו הכלכלי של האיחוד האירופי. התכנים הכלולים במסמך זה הם באחריותו הבלעדית של **יש דין-ארגון מתנדבים לזכויות אדם** ואין לראותם כמשקפים את עמדתו של האיחוד האירופי.

(C) כל הזכויות שמורות ל**יש דין** – ארגון מתנדבים לזכויות אדם, תל אביב, 2008.